

Centrale Commissie Dierproeven

Jaarverslag Centrale Commissie Dierproeven 2019

Samen mijlpaal bereikt

De Centrale Commissie Dierproeven (CCD) bestaat vijf jaar. Er staat in mijn visie een solide organisatie waar we op zorgvuldige wijze besluiten nemen over het vergunnen van dierproeven. De benodigde diepgang bij het beoordelen is waargemaakt. Iedere ingediende aanvraag wordt vanuit een veelheid van perspectieven bekeken. En door de jaren heen is een grote mate van consistentie in de besluitvorming gerealiseerd. Dit alles is te danken aan de grote inzet en goede samenwerking door alle betrokkenen. Kijkend naar de totstandkoming van een projectvergunningsaanvraag zijn dat als eerste de Instanties voor Dierenwelzijn (IvD's), zij zien als eerste de onderzoekvoorstellen. In het formele aanvraagtraject dat dan volgt zijn het onze behandelaars van het ondersteunend bureau die een spillfunctie vervullen. Zij benoemen de aandachtspunten in projectvergunningsaanvragen en vragen daarbij om de beoordeling van de Dier Experimenten Commissies (DEC's). Het advies van de DEC over onderzoekvoorstellen, waarin het belang van het onderzoek wordt afgewogen tegenover de te verwachten welzijnsaantasting van het dier, is voor ons als Commissie uiteindelijk de voornaamste bouwsteen in de besluitvorming. Die besluitvorming kan soms best complex zijn, maar we vinden elkaar in de uitkomst van de constructieve dialoog. Alle betrokkenen in dit ketenproces hebben daarom bijgedragen aan de stappen die we hebben gemaakt.

In een aantal gevallen leidde de ethische afweging over nut en noodzaak tot intensieve discussies en constateerden wij een ethisch dilemma. Om hierin meer helderheid en richting te krijgen is soms ook extern advies gevraagd. Zo is de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) gevraagd om te kijken naar dierproeven ten behoeve van de veehouderij. Er is een helder advies gegeven in de vorm van een Zienswijze die we afgelopen jaar hebben betrokken bij ons uitvoeringsbeleid veehouderij. Natuurlijk was het werkveld heel benieuwd hoe daar mee om te gaan, of beter gezegd hoe wij daarmee om zullen gaan in de beoordeling. We zijn dan ook eerst het gesprek aangegaan met de ketenpartners en hebben met hen een aantal fictieve casussen doorgenomen. Zo is duidelijkheid gegeven over de bandbreedte van afwegingskaders en onze eisen wat betreft breedte en diepgang van onderbouwing.

De zorgvuldige beoordeling door een multidisciplinair team is onze grootste kernwaarde, en die willen we dan ook borgen in de verdere bedrijfsvoering. Daarom starten we komend jaar met een aftreeschema voor de commissieleden om daarmee een geleidelijke overgang naar een nieuwe commissiesamenstelling in de loop van de komende vijf jaar te realiseren.

Tot slot, een organisatorische noot. Komend jaar vindt er door het ministerie van LNV een evaluatie van de CCD plaats op basis van de kaderwet ZBO. Hierbij wordt een extern bureau betrokken. Er zal voornamelijk worden gekeken in hoeverre de CCD doelmatig en doeltreffend functioneert. We zien deze doorlichting met vertrouwen tegemoet!

Ludo Hellebrekers
voorzitter CCD

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2.	Over de CCD	5
3.	Proces van beoordeling	9
4.	Vergunningen	13
5.	Juridische Zaken	16
6.	Communicatie	17
7.	Financiën	18
8.	Doorkijk naar 2020	19

1. Inleiding

In ons land werken overheid, wetenschap, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties al jaren samen aan verantwoord gebruik van dieren in (wetenschappelijk) onderzoek en onderwijs. Al in 1977 is de Wet op de dierproeven (Wod) ingevoerd. Deze wet beschermt het welzijn van de proefdieren, stelt kaders waaraan een proef moet voldoen en stelt eisen aan de deskundigheid van

mensen die met proefdieren werken. Eind 2014 is de Wod herzien naar aanleiding van de implementatie van de Europese Richtlijn voor de bescherming van proefdieren in wetenschap en onderwijs (2010/63EU). Sindsdien is de CCD het centrale zelfstandige bestuursorgaan dat als enige bevoegd is om vergunningen te verlenen voor het verrichten van dierproeven in Nederland.

2. Over de CCD

Sinds december 2014 is de CCD ingesteld als invulling van de invoering van de Europese Richtlijn over dierproeven voor wetenschappelijk onderzoek en onderwijs (2010/63/EU) in onze nationale wetgeving. De vergunningverlening dierproeven is daarmee gecentraliseerd. De CCD is een zelfstandig bestuursorgaan (zbo). De commissie verleent alleen vergunningen als er geen andere onderzoeksmethoden zijn om de wetenschappelijke vraag te beantwoorden en als het nut en de noodzaak van het onderzoek voldoende opwegen tegen het ongerief voor het dier. Daarbij wordt een strikt nee, tenzij-beleid gevolgd. Iedere aanvraag van een projectvergunning voor een dierproef wordt allereerst geanalyseerd op de mogelijkheid op vervanging door een proef zonder gebruik van dieren. Is er geen alternatief en is een dierproef noodzakelijk voor het behalen van de doelstelling, dan worden de verwachte baten afgewogen tegen de schade aan de proefdieren en wordt de haalbaarheid van het onderzoek getoetst. En als aan deze voorwaarden voldaan is, wordt ingezet op het gebruik van zo min mogelijk proefdieren met een zo gering mogelijk ongerief. Tezamen wordt dit het 3V-beleid genoemd, dus gericht op Vervangen, Verminderen en Verfijnen.

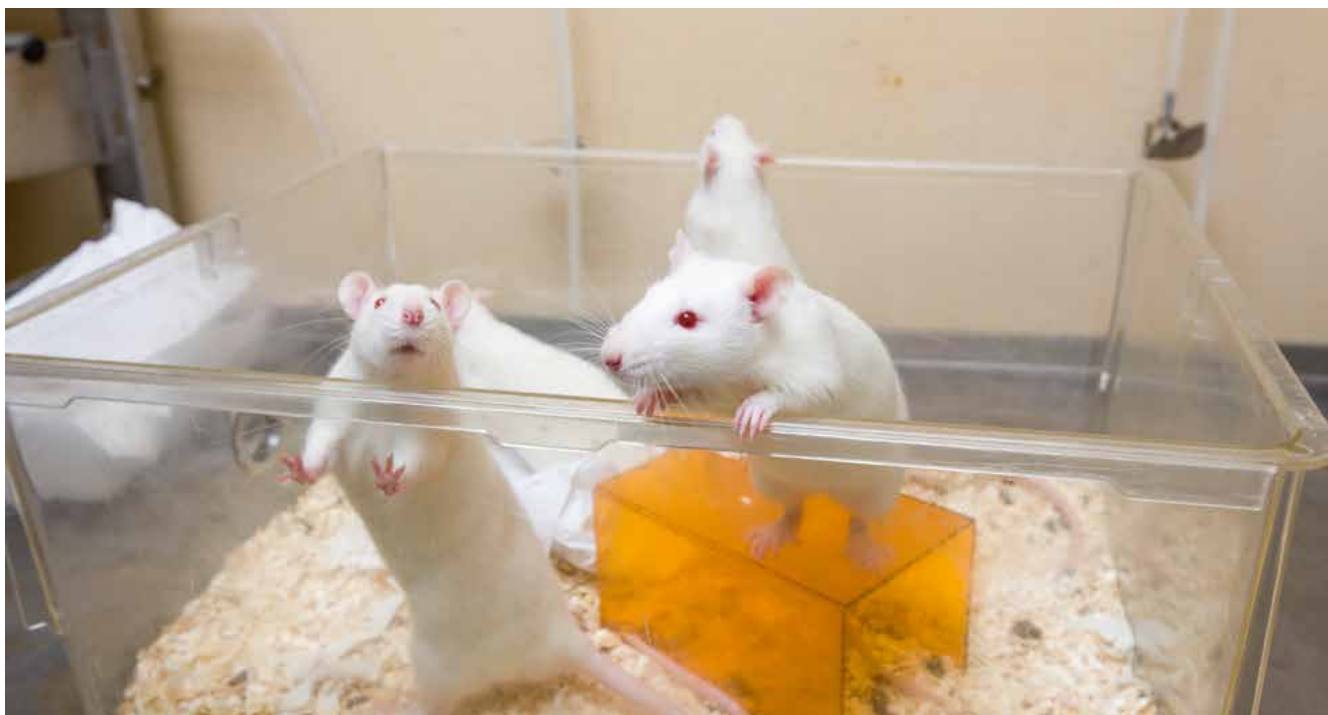
De CCD signaleert en beoordeelt ook kansen op het gebied van de 3 V's en maakt dilemma's in het gebruik van dieren voor onderzoek duidelijk. Deze kansen en dilemma's worden geadresseerd bij het platform van Instanties voor Dierenwelzijn (IvD-Platform), het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Ministerie van LNV) en bij adviesorganen zoals het Nationaal Comité Dierproevenbeleid (NCad) en de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA). Hiermee draagt de commissie bij aan verantwoord

proefdiergebruik in Nederland. Voorbeelden van dilemma's zijn dierproeven die worden aangevraagd ten behoeve van mogelijke remedie van welvaartsziekten en dierproeven voor de veehouderij. Over dit laatst genoemde dilemma heeft de RDA in 2018 de zienswijze Dierproeven ten behoeve van de Veehouderij uitgebracht en in 2019 is op basis hiervan het uitvoeringsbeleid veehouderij vastgesteld. Verderop in dit verslag leest u meer hierover.

Wettelijke taken

In het kader van de Wod voert de CCD de volgende taken uit:

- beoordelen van aanvragen voor een projectvergunning dierproeven, mede op basis van een advies van een DEC
- verlenen van projectvergunningen voor dierproeven en zo nodig wijzigen en intrekken van verleende vergunningen
- beoordelen van wijzigingen van vergunde projecten die mogelijk kunnen leiden tot negatieve gevolgen voor het dierenwelzijn
- publiceren van niet-technische samenvattingen (NTS) van projecten waarvoor een vergunning is verleend
- verlenen van erkenning aan de DEC's en zo nodig intrekken van deze erkenning
- opstellen van richtlijnen en richtsnoeren voor de werkwijze van de DEC's
- behandelen van verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob-verzoeken)
- behandelen van bezwaar- en beroepsprocedures.

Van links naar rechts: Bas Blaauboer, Elsbeth Stassen, Ludo Hellebrekers, Marcel ter Veld, Flip Klatter

Doel

De CCD draagt bij aan een verantwoord proefdiergebruik in Nederland. Dat doet zij door een transparante en zorgvuldige beoordeling van de aanvragen voor een projectvergunning dierproeven. De CCD signaleert en beoordeelt daarbij kansen op het gebied van het Vervangen, Verminderen en Verfijnen (3 V's) van dierproeven en maakt dilemma's op het gebied van gebruik van dieren voor onderzoek duidelijk. De CCD laat zich daarbij adviseren door zogeheten Dier Experimenten Commissies (DEC). Door de in 2014 doorgevoerde centralisatie van de vergunningverlening worden alle projecten met dierproeven op dezelfde manier aangevraagd en beoordeeld. Bij de beoordeling van de projectaanvragen worden dezelfde uitgangspunten gehanteerd. Hierdoor worden de verschillen per instelling wat betreft de inrichting en opzet van projecten kleiner en kan gebruik worden gemaakt van de bredere kennis en ervaring. Dit ondersteunt het beter beschermen van dieren die gebruikt worden in onderzoek en onderwijs.

Samenstelling commissie

De commissieleden van de CCD vallen onder de Integriteitsregeling van LNV. Die stelt strikte voorwaarden aan nevenfuncties en financiële belangen (zogenaamde restricted list).

De commissieleden van de CCD in 2019:

Ludo Hellebrekers, voorzitter CCD en directeur van het Wageningen Bioveterinary Research (WBVR), onderdeel van de Wageningen University & Research, voorheen hoogleraar Veterinaire Anesthesiologie Universiteit Utrecht
Bas Blaauboer, vicevoorzitter CCD, emeritus hoogleraar Toxicologie Universiteit Utrecht
Flip Klatter, hoofd UMCG R&D Facility en directeur Centrale Dienst Proefdieren, Universiteit Groningen/Universitair Medisch Centrum Groningen
Marcel ter Veld, Manager Operations & Services bij InnoSer
Elsbeth Stassen, emeritus hoogleraar Dier en samenleving, Wageningen University & Research.

De CCD kwam in 2019 eens per drie weken bij elkaar, in totaal achttien keer.

Wie doet wat rond vergunningverlening?

Bij de vergunningverlening spelen verschillende partijen een rol: de aanvrager, de instellingsvergunninghouder, IvD's, de DEC's en de CCD. De IvD begeleidt de aanvrager bij de vergunningaanvraag, maar speelt ook een rol bij (het toezicht op) de uitvoering. De DEC's adviseren de CCD over de aanvragen. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) is de toezichthoudende instantie bij de proefdierlocaties en voor de handhaving van de vergunning vanuit de overheid.

Dierexperimentencommissies (DEC's)

In het vergunningstelsel rondom dierproeven spelen de DEC's een belangrijke rol als adviseur voor de CCD. Alle aanvragen eerst bij de CCD ingediend, waarna de CCD de aanvraag met verzoek om advies naar een DEC doorstuurt. De termijn van 40 werkdagen in de indieningsroute geldt voor de gezamenlijke behandeltime: van de DEC en de CCD. De DEC's hebben daardoor 20 werkdagen voor het opstellen van een advies voor de CCD. De nieuwe opzet van aanvragen heeft tot doel om de onafhankelijke, adviserende rol van de DEC richting de CCD meer profiel en status te geven, alsmede om de totale doorlooptijd van aanvragen te monitoren.

De DEC's hebben in 2019 op goede wijze invulling gegeven aan hun rol als onafhankelijk adviseur van de CCD. Er zijn daarbij nog wel een klein aantal aandachtspunten. Het gaat hier met name om hoe de DEC's handelen als zij de kwaliteit van een aanvraag onvoldoende vinden om te kunnen toetsen of als zij het niet eens zijn met onderdelen in een aanvraag. De CCD blijft met de DEC's in gesprek om op eenduidige wijze hiermee om te gaan, en om zo ook mogelijke andere verbeterkansen te signaleren.

Sinds 1 januari 2018 krijgen de DEC's per uitgebracht advies een terugkoppeling van de CCD over de kwaliteit van de opgestelde adviezen. Hierbij wordt zowel gelet op de wijze waarop het advies tot stand is gekomen, waarbij wordt gekeken naar de volledigheid, leesbaarheid, onderbouwing en navolgbaarheid van het uitgebrachte advies.

In 2019 heeft de CCD twee keer overleg gehad met voorzitters van de DEC's. Doel van dit reguliere overleg is om middels goede samenwerking het proces van vergunningverlening nog beter te laten verlopen.

De CCD signaleert dat er vragen leven in de maatschappij over de inrichting van het stelsel en de onafhankelijkheid van de DEC's daarin. De CCD heeft na bespreking met de voorzitters van de DEC's een verzoek aan de DEC's voorgelegd om gezamenlijk te komen tot standpunten over deze zorgen. Daarnaast zijn de DEC's op verzoek van de CCD al bezig met het opstellen van een expertisekader voor de DEC's.

Instanties voor Dierenwelzijn

Elke fokker, leverancier en gebruiker van proefdieren is verplicht een Instantie voor Dierenwelzijn (IvD) te hebben. De IvD

adviseert het personeel van de fokker, leverancier en gebruiker en ziet toe op het welzijn van dieren, begeleidt de aanvraag tot projectvergunning en de uitvoering van het project na vergunningverlening. Bij elke organisatie die dierproeven doet, zijn één of meer personen verantwoordelijk voor het welzijn en de verzorging van de dieren. Dit is opgenomen in artikel 13f van de Wod. Deze artikel13f-functionaris is, samen met andere deskundigen, onderdeel van de IvD. Hiermee is het toezicht op het welzijn van de proefdieren geborgd omdat het niet afhankelijk is van de kennis en positie van één functionaris binnen een organisatie. In 2016 is het IvD-Platform opgericht en een bestuur gekozen. De afspraak is dat het ondersteunend bureau van de CCD en het bestuur van het IvD-Platform tweemaal per jaar een overleg hebben om lopende zaken te bespreken en af te stemmen. In 2019 heeft dit overleg twee keer plaatsgevonden en is het ondersteunend bureau op uitnodiging aanwezig geweest op een bijeenkomst van het IvD-Platform met de leden. Daar is onder meer een presentatie gegeven over het verbeteren van de Niet Technische Samenvattingen. Voor de CCD is het IvD-Platform een belangrijke partij om kennis en ervaringen uit te wisselen. Doordat IvD's vanuit de praktijk aan kunnen geven waar ze tegenaan lopen bij de vergunningverlening, kan het proces rond vergunningverlening dierproeven verder geoptimaliseerd worden. De samenwerking met de IvD's draagt tevens bij aan de verbetering van kwaliteit van aanvraag en onderzoek.

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit

Voor het houden, het fokken of leveren van dieren met het oog op dierproeven is niet alleen een projectvergunning nodig, maar ook een instellingsvergunning. Deze instellingsvergunningen worden door de NVWA verleend aan onder andere universiteiten en medische centra wanneer deze organisaties voldoen aan de voorwaarden die daarvoor in de Wod zijn gesteld. De NVWA en de CCD hebben een samenwerkingsovereenkomst waarin afspraken zijn gemaakt over onder andere verstrekking van gegevens, samenwerking bij rapportages, verzoeken tot inspectie, privacy en informatiebeveiliging.

De CCD overlegt op reguliere basis met de NVWA over het proces rond de vergunningverlening en de handhaving daarop. Voor de NVWA ligt de focus daarbij op zaken die te maken hebben met de handhaving van de vergunningen die door de CCD worden verleend. Ook toetst de NVWA bij nieuwe beleidsvoorstellen rond de vergunningverlening of datgene wat wordt voorgesteld ook te handhaven is in de praktijk. Daarnaast registreert de NVWA jaarlijks het werkelijke aantal uitgevoerde dierproeven en ingezette aantal proefdieren in Nederland en rapporteert daarover in de jaarlijkse uitgave Zo Doende. Deze rapportage geeft een accuraat beeld van hoeveel dierproeven met hoeveel proefdieren er binnen de projectvergunningen per jaar plaatsvinden in ons land.

Gebruikersplatform

In 2016 heeft de CCD een gebruikersplatform ingesteld om op structurele wijze te kunnen overleggen met vertegenwoordigers van instellingsvergunninghouders. De CCD wil middels het gebruikersplatform in dialoog met het veld zodat op die manier ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid bij kan dragen aan een goede werking van het wettelijk stelsel rond dierproeven. Het streven is om twee tot drie keer per jaar bij elkaar te komen. De rol van het gebruikersplatform spitst zich toe op wat uit art. 19, tweede lid van de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen volgt: het doen van voorstellen tot verbeteringen van werkwijzen en procedures. Het gebruikersplatform is een overlegorgaan dat vanuit een hoger abstractieniveau op de operationele zaken haar visie kan geven. Het gebruikersplatform vertegenwoordigt de achterban, geeft feedback aan de CCD en denkt actief mee over een optimale uitvoering van de wettelijke taken. Deze inbreng heeft voor de CCD veel gewicht. In het gebruikersplatform zijn de volgende organisatie vertegenwoordigd (situatie op 31/12/2019): FIDIN, Vereniging Innovatieve Geneesmiddelen, HollandBIO, KNAW, NFU, Netwerk Groene Bureaus (ATKB Waardenburg), VSNU, IvD-Platform, NVDEC (toehoorder), NVWA (toehoorder).

In 2019 hebben twee overleggen plaatsgevonden. In de eerste vergadering is onder andere stilgestaan bij het expertisekader voor DEC's en de Toelichting aanvragen Veehouderij. Het gebruikersplatform heeft in de tweede vergadering onder meer gesproken over het Uitvoeringsbeleid CCD aanvragen t.b.v. veehouderij en over de b > beoordeling achteraf. In beide

vergaderingen stond ook het proces rond vergunningverlening op de agenda en heeft het gebruikersplatform aangegeven op welke punten zij nog mogelijkheden tot verbetering zag. De CCD gebruikt die inbreng bij het verder optimaliseren van het proces. De verslagen van de vergaderingen van het gebruikersplatform zijn te vinden op de website van de CCD: www.centralecommissiedierproeven.nl/over-ccd/gebruikersplatform-ccd

Ondersteunend bureau CCD

Bij haar werkzaamheden wordt de CCD ondersteund door een secretariaat. Dit zogeheten ondersteunend bureau dierproeven en alternatieven (OBDA) ontvangt de aanvraag voor een projectvergunning of wijziging en voert dit in een geautomatiseerd systeem in. Ook verstuurt het ondersteunend bureau namens de CCD de factuur voor de leges van de vergunning- of wijzigingsaanvraag. Het bureau controleert of de aanvragen inhoudelijk compleet zijn. Als er bepaalde zaken nog verduidelijkt of aangevuld moeten worden voordat de CCD een besluit kan nemen, stellen de medewerkers van het bureau vragen aan de DEC of aan de aanvrager. De informatie uit de aanvraag wordt samen met het DEC advies en de eventuele aanvullende informatie, voorgelegd aan de CCD. Nadat de CCD een besluit heeft genomen, wordt dit door het bureau verwerkt in een beschikking en, indien van toepassing, in een vergunning. Daarna informeert zij de DEC die advies heeft gegeven over de aanvraag over het genomen besluit en de eventuele gestelde voorwaarden bij de vergunningverlening. Wanneer het een vergunning betreft, publiceert de CCD de verplichte niet-technische samenvatting op de website van de CCD.

Nieuwe aanvraagformulieren

De in 2018 toegezegde aanvraagformulieren die meer aansluiten op het nieuwe format DEC-advies lagen eind van het jaar 2019 nog ter goedkeuring bij de Minister. De CCD heeft het Ministerie de afgelopen jaren herhaaldelijk gewezen op het belang van deze nieuwe formulieren en gevraagd om de goedkeuring door de Minister.

3. Proces van beoordeling

Een instelling die dierproeven wil doen moet voor elk project een vergunning aanvragen bij de CCD. Een project kan bestaan uit één of meerdere dierproeven en heeft een maximale geldigheidsduur van vijf jaar. Op de website van de CCD staan de benodigde formulieren met toelichting om een vergunning aan te vragen. De Wod stelt als voorwaarde dat een aanvraag voor een projectvergunning eerst intern afgestemd moet zijn met de IvD. De CCD heeft de wettelijke mogelijkheid om zelf een DEC te selecteren die gevraagd wordt advies uit te brengen over een vergunningaanvraag. Van die mogelijkheid heeft de CCD in 2019 geen gebruik gemaakt. Er is in alle gevallen aangesloten bij de voorkeur van de aanvrager. De CCD neemt op basis van het advies van de DEC en de complete vergunningaanvraag, een definitief besluit over het al dan niet verlenen van de vergunning. De adviezen van de DEC's zijn daarbij zwaarwegend.

In 2019 heeft de CCD 90 procent van de DEC-adviezen opgevolgd en is in 10 procent daarvan afgeweken. In 2018 lagen die percentages respectievelijk op 95 en 5 procent. De reden om af te wijken van het DEC-advies verschilt. Bij 35 procent van de afgeweken DEC-adviezen stelde de CCD specifieke voorwaarden aan de vergunning, zoals een duidelijk aangeven go/no go moment en/of het gebruik van beide geslachten en andere maatregelen om het dierenwelzijn te bevorderen. Bij de andere aanvragen waarbij afgeweken is van het DEC-advies is de aanvraag bijvoorbeeld afgewezen, waarbij de DEC een positief advies had gegeven. Bij 2 procent van de gevolgde DEC-adviezen heeft de CCD algemene voorwaarden toegevoegd zoals het toevoegen van een beoordeling achteraf.

Contract Research Organisation (CRO)-voorwaarden aangepast

In sommige projecten zijn details over te testen stoffen of handelingen vooraf niet in detail bekend. Het betreft dan

onderzoek dat wordt uitgevoerd in een gestandaardiseerde proefdieronderzoeksopzet met vastgestelde kaders. Bijvoorbeeld ten behoeve van zogenoemd veiligheidsonderzoek om daarmee een mogelijk schadelijke werking van bepaalde stoffen uit te sluiten. Voor de schade-batenanalyse / ethische afweging is het van belang dat helder is wat de doelstellingen van een aanvraag zijn en wat het onderzoek moet opleveren (baten), wat onderzocht wordt (zoals beschrijving ziektebeelden, type therapie en type stof, de strategie) en welke handelingen de dieren ondergaan en de gevolgen van die handelingen (schade). Indien dit bij een aanvraag door de aard van het onderzoek nog niet voldoende helder kan zijn, heeft de CCD de mogelijkheid de CRO-voorwaarde toe te voegen aan de vergunning. Deze mogelijkheid bestaat omdat het voor de CRO's niet bekend is welke specifieke opdrachten zij kunnen verwachten.

De CRO-voorwaarde verplicht de aanvrager om elk jaar een terugkoppeling te sturen aan de CCD met een overzicht welke experimenten zijn uitgevoerd met welke stoffen, welke dieren en welk ongerief. Hiermee kan de CCD de uitgevoerde dierproeven monitoren en eventueel aan de vergunning nieuwe voorwaarden verbinden en gestelde voorwaarden wijzigen of intrekken. In 2019 zijn alle 42 vereiste terugkoppelingen ontvangen die betrekking hadden op 2018. De door aanvragers ingediende terugkoppelingen zijn door de CCD beoordeeld. Met behulp van de kennis verkregen uit de terugkoppelingen heeft de CCD ook de toepassing van de CRO voorwaarde geëvalueerd. De CCD heeft besloten de CRO voorwaarde te handhaven, maar deze nog meer gericht in te zetten. Naar aanleiding van dit besluit is bij 5 vergunningen de CRO-voorwaarde ingetrokken en is bij 1 vergunning de CRO-voorwaarde uitgebreid waardoor de aanvrager meer gegevens dient terug te koppelen. Deze terugkoppelingen zullen in het eerste kwartaal van 2020 door de CCD worden besproken.

Beslissingstermijnen

De CCD dient haar besluit tot het al dan niet verlenen van de projectvergunning uiterlijk 40 werkdagen na ontvangst van de complete aanvraag en betaling van leges genomen te hebben. Sinds 1 januari 2018 is dit dus inclusief de tijd voor het advies van de DEC. De CCD kan in complexe gevallen vijftien werkdagen aan de termijn toevoegen. Dit maakt zij tijdig kenbaar aan de aanvrager. Wanneer in de loop van de procedure nadere vragen gesteld worden aan de aanvrager (door DEC of CCD), telt de tijd tussen het stellen van de vragen en het krijgen van het antwoord niet mee in de behandeltermijnen.

Mandaat

In 2018 heeft de CCD de algemeen secretaris of diens plaatsvervanger mandaat verleend om bepaalde aanvragen zelfstandig af te handelen. Dit betekent dat eenvoudige vergunningaanvragen niet via de CCD gaan, maar direct door het ondersteunend bureau worden afgehandeld. Deze vorm van beoordeling kan alleen als aan speciale voorwaarden wordt voldaan, waaronder een positief advies van de DEC. Alle projectaanvragen worden voorgelegd aan het CCD, dus ook projectaanvragen waarbij de secretaris als gemandateerde is opgetreden alsook de projecten afgewezen door het ondersteunend bureau. In 2018 is deze mandatering door het ondersteunend bureau geëvalueerd. Op basis van deze bevindingen is in 2019 besloten om het mandaat van de secretaris te continueren.

Ethische dilemma's bij proefdiergebruik

Door de eeuwen heen is onze kijk op dieren veranderd. In de 17e eeuw ging men er nog vanuit dat dieren geen pijn konden voelen en werden operaties op levende dieren nog zonder pijnstilling uitgevoerd. Pas later realiseerde men zich dat dieren wel degelijk plezier, pijn en angst kunnen ervaren. Deze toename in kennis over dieren heeft er toe geleid dat er meer aandacht kwam voor het welzijn van dieren. In de loop van de tijd hebben dieren hierdoor ook een hogere morele status gekregen. Dat dieren niet alleen meer als productiedier maar ook voor hobby en gezelschap worden gehouden, heeft daar ook aan bijgedragen. Deze hogere morele status blijkt onder meer uit de steeds strenger wordende wetgeving op het gebied van dierenwelzijn. In 1977 is de wet op de dierproeven in werking getreden, sindsdien is het in Nederland niet toegestaan dierproeven uit te voeren zonder vergunning. In december 2014 is deze wet op de dierproeven herzien. De Minister destijds heeft de CCD opdracht gegeven om vergunningsaanvragen voor dierproeven te beoordelen. Het uitgangspunt van de wet op de dierproeven is dat dieren een intrinsieke waarde hebben die gerespecteerd moet worden en dat dierproeven alleen mogen worden uitgevoerd als de doelstelling niet op andere wijze kan worden behaald. De CCD dient bij de beoordeling van vergunningsaanvragen af te wegen of het gerechtvaardigd is proefdieren te gebruiken voor een specifieke doelstelling en in welke mate daarbij een aantasting van het welzijn van de dieren gerechtvaardigd is. Bij de beantwoording van deze vraag wordt niet alleen gekeken naar de doelstelling op zich, maar ook naar het belang van het behalen van die doelstelling voor mens of dier, de mogelijkheden om de doelstelling te behalen zonder het gebruik van dieren, de kans dat de doelstelling behaald wordt, de te gebruiken diersoorten, aantallen dieren, het ongerief dat de dieren ondergaan en de wijze waarop het ongerief van de dieren beperkt wordt. De ethische afweging door de CCD is dus complex en alleen per individueel dossier te maken. Als de CCD oordeelt dat het gebruik van proefdieren niet gerechtvaardigd is,

wordt een aanvraag afgewezen. Het onderzoek kan dan niet worden uitgevoerd.

De CCD maakt deze afweging, ook wel schade-batenanalyse genoemd, op onafhankelijke en onpartijdige wijze, na advies van Dierexperimentencommissies. De CCD is zich er van bewust dat het gebruik van dieren voor onderzoek door de maatschappij steeds minder vanzelfsprekend gevonden wordt. Voor dieren in het algemeen, maar met name als het gaat om grotere dieren als honden, katten, landbouwhuisdieren en apen. Proeven die men lang geleden acceptabel vond, zoals bijvoorbeeld het gebruik van proefdieren voor het testen van cosmetica, vindt men nu niet meer acceptabel en zijn in Nederland sinds 1997 verboden. Deze ontwikkeling zal zich naar verwachting voortzetten. Mogelijk vinden we bepaalde zaken als maatschappij nu wel acceptabel, maar in de nabije toekomst niet meer. De CCD ervaart regelmatig een dilemma bij het maken van de schade-batenanalyse. Om u een beeld van het soort dilemma's te geven, en de wijze waarop de CCD hiermee is omgegaan, geven wij u hieronder een aantal voorbeelden.

Veehouderij dilemma

Sinds de instelling van de CCD zijn er meerdere onderzoeksvoorstellen ingediend ten behoeve van de veehouderij. Een deel van die projecten was gericht op het verminderen van negatieve bijeffecten van de veehouderij, terwijl de onderliggende oorzaken niet worden weggenomen, en is daarmee te zien als symptoombestrijding. Daarbij kunt u denken aan de bestrijding van ziektes veroorzaakt door het houden van veel dieren op een klein oppervlak, het op heel vroege leeftijd spenen van dieren of het ontbreken van speelmateriaal. Andere onderzoeken waren gericht op verdere optimalisatie en efficiëntieverbetering van de huidige productiesystemen waarbij de vraag is of het aanpassingsvermogen van een dier niet overschreden wordt. Het overschrijden van het fysiologische aanpassingsvermogen van een dier kan leiden tot een verminderde weerstand en toename van infecties die niet/minder vaak voorkomen bij

dieren in andere houderijsystemen. Hoewel de CCD het vergunnen van dergelijke aanvragen als een dilemma ervoer, heeft de CCD er in eerste instantie voor gekozen om dierproeven te beoordelen binnen de kaders van de in Nederland toegestane veehouderijsystemen. Deze houderijsystemen zijn in Nederland immers toegestaan en het is niet de taak van de CCD om daar over te oordelen. Bovendien geeft de wet op de dierproeven geen ruimte om specifieke soorten aanvragen op voorhand uit te sluiten van een vergunning. De CCD bleef dit wel als een groot dilemma ervaren en heeft dit daarom in 2015 onder de aandacht gebracht bij de toenmalige Staatssecretaris van het ministerie van Economische Zaken. De Staatssecretaris heeft de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) vervolgens gevraagd een zienswijze op te stellen die de CCD en DEC's zou kunnen helpen bij het maken van de ethische afweging van aanvragen die betrekking hebben op de veehouderij. Op 12 oktober 2018 heeft de RDA haar zienswijze gepresenteerd. De zienswijze van de RDA en de reactie van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit daarop, gaf de CCD de handvatten om bij de beoordeling van veehouderijaanvragen meer te letten op effecten van het onderzoek op het welzijn van het doeldier en verduurzaming van de veehouderij. Hoe de CCD op dit moment

aanvragen gericht op veehouderij beoordeelt, heeft zij vorig jaar vastgelegd en gepubliceerd op www.centralecommissiedierproeven.nl. In dit document geeft de CCD aan het van belang te vinden dat dierproeven die betrekking hebben op de veehouderij een directe bijdrage leveren aan het verbeteren van welzijn en gezondheid van de doeldieren. Als dit niet het geval is, dan vindt de CCD het van belang dat een aanvraag in elk geval een bijdrage levert aan de verduurzaming van de veehouderij. Hierbij kan gedacht worden aan verduurzaming op het gebied van bijvoorbeeld volksgezondheid, dierenwelzijn en -gezondheid, natuur, milieu en klimaat. Als een project alleen een economisch belang heeft of uitsluitend gericht is op symptoombestrijding zonder dat de onderliggende oorzaken worden weggenomen ziet de CCD dit als een beperkt belang. Als er geen aanvullende baten zijn, zoals het leveren van een bijdrage aan een duurzame veehouderij of proefdiervrije innovaties, is de kans groot dat de schade-batenanalyse voor dit type aanvragen negatief uitvalt. Het nieuwe uitvoeringsbeleid heeft er toe geleid dat meerdere aanvragen die niet voldoende gericht waren op verbetering van het welzijn van dieren in de veehouderij of verduurzaming van de veehouderij zijn afgewezen of aangepast in 2019.

In voorraad gedood

Een ander dilemma dat de CCD al in 2015 bij de toenmalige Staatssecretaris van het ministerie van Economische Zaken onder de aandacht heeft gebracht, is het dilemma rond het aantal in voorraad gedode dieren. Ook het Nationaal Comité advies dierproevenbeleid heeft over dit thema een advies (Genetisch gemodificeerde dieren in voorraad gedood) uitgebracht. Uit de ZoDoende, het jaaroverzicht dierproeven en proefdieren van de NVWA, blijkt dat er jaarlijks een groot aantal dieren, bijna net zoveel als het daadwerkelijke aantal dieren dat in dierproeven wordt gebruikt, wordt gedood zonder dat zij zijn gebruikt in fok of dierproef. Redenen hiervoor zijn onder meer dat de dieren de verkeerde genetische samenstelling hebben, te oud zijn of niet het gewenste geslacht hebben. Als dieren in de fok geen ongerief ondergaan en gedood worden zonder dat zij in een dierproef worden gebruikt, is er voor het houden en doden van die dieren geen projectvergunning nodig. De CCD vindt echter dat zij wel moeten worden meegenomen bij het maken van de schade-batenanalyse. De CCD kan daar alleen een rol in spelen waar het de keuze voor het geslacht betreft. Het uitgangspunt van de CCD is dat voor onderzoek zowel mannelijke als vrouwelijke dieren gebruikt dienen te worden. Als aanvragers hiervan willen afwijken, dienen zij in de aanvraag te onderbouwen waarom het voor het behalen van de doelstelling of in het kader van vermindering van proefdiergebruik noodzakelijk is om alleen mannelijke of vrouwelijke dieren te gebruiken. Als een aanvrager dit niet aannemelijk kan maken, stelt de CCD een voorwaarde in de vergunning voor het gebruik van beide geslachten. Dit heeft de CCD de afgelopen jaren ook meerdere keren gedaan. De CCD constateert dat deze werkwijze heeft geleid tot bewustwording bij aanvragers.

Zoals hierboven aangegeven worden ook vaak dieren gedood zonder in een proef te zijn gebruikt, omdat zij niet de gewenste genetische samenstelling hebben. De mogelijkheden van de CCD om hierop invloed uit te oefenen zijn beperkt. Om ervoor te zorgen dat aanvragers het aantal in voorraad gedode dieren zoveel mogelijk beperken, dienen aanvragers in een vergunningaanvraag aan te geven welke maatregelen zij nemen om het aantal dieren te beperken dat wordt gedood zonder dat zij in een dierproef zijn gebruikt, zowel bij het maken van de genetisch gewijzigde dieren als bij het fokken van die dieren. Het is vervolgens aan de NVWA om hierop te handhaven.

Aanvragen door contractresearch organisaties en bij wettelijk vereist onderzoek

Ook bij onderzoek dat bij zogenaamde contractresearch organisaties (CRO's) wordt uitgevoerd, ervaart de CCD regelmatig een dilemma. Deze CRO's vragen ruime projectvergunningen bij de CCD aan, die pas gebruikt worden als zij een contract hebben binnengehaald. Op het moment dat een aanvraag wordt ingediend is vaak nog niet in detail bekend welke stoffen en ziektebeelden onderzocht zullen worden, omdat dit afhankelijk is van opdrachten die in de toekomst worden verkregen.

Dit maakt het lastig om een schade-batenanalyse uit te voeren. Om contractonderzoek binnen Nederland niet onmogelijk te maken, maar wel de bescherming van het proefdier te kunnen borgen, vergunt de CCD sinds 2016 dergelijke aanvragen alleen onder de voorwaarde dat de aanvragers jaarlijks een terugkoppeling geven over het onderzoek dat is uitgevoerd. Dit geeft de CCD de mogelijkheid om gedurende het project in te grijpen en indien nodig een vergunning in te trekken of aanvullende voorwaarden te stellen.

Een ander dilemma waar de CCD tegen aanloopt betreft het wettelijk voorgeschreven onderzoek. Om producten zoals vaccins en geneesmiddelen op de markt te brengen, is het vaak vereist om de veiligheid en werkzaamheid van deze producten te testen door middel van dierproeven. In sommige gevallen is het echter ook mogelijk om de vraagstellingen te beantwoorden zonder het gebruik van dieren. Het duurt echter lang voordat een dergelijk alternatief als zodanig door registratieautoriteiten wordt geaccepteerd. Bovendien wordt niet elk proefdiervrij alternatief door nationale en internationale registratieautoriteiten gezien als een passend alternatief. De CCD ervaart dit als een dilemma, het is immers niet toegestaan dierproeven uit te voeren als de doelstelling ook kan worden behaald zonder het gebruik van dieren. Het is echter niet de bedoeling dat de CCD wettelijk vereist onderzoek blokkeert. De CCD kan dit dilemma alleen benoemen.

Leefstijl gerelateerde aandoeningen

De CCD ervaart ook dilemma's bij aanvragen die gericht zijn op leefstijl gerelateerde aandoeningen in de mens. Is het gerechtvaardigd dierproeven te doen voor aandoeningen die door een andere leefstijl voorkomen hadden kunnen worden? Als een aandoening/ziekte alleen veroorzaakt wordt door leefstijl, waardeert de CCD het onderzoek naar die aandoening/ziekte als een beperkt belang in de schade-batenanalyse. Echter, veel aandoeningen worden niet alleen veroorzaakt door leefstijl, maar ook door genetische factoren en omgevingsfactoren. Dit betekent dat de vraag opkomt in hoeverre mensen verantwoordelijk zijn voor de negatieve gevolgen van hun leefstijl of de leefstijl van hun omgeving. Het dilemma rond eigen verantwoordelijkheid speelt onder meer bij onderzoek naar het verminderen van effecten van bepaalde eetpatronen of van verslavende middelen, zoals alcohol, roken en drugsgebruik, of het voorkomen van verslaving. De CCD zou graag wat meer handvatten hebben om dit type onderzoek te kunnen beoordelen. Om die reden is de CCD voornemens extern advies te vragen over dit ethisch vraagstuk.

Tot slot

Bovenstaande voorbeelden geven een beeld van de dilemma's waar de CCD bij de beoordeling van aanvragen voor dierproeven tegenaan loopt. Samen met de Dierexperimentencommissies probeert de CCD dilemma's te signaleren en te benoemen.

Ongerief en cumulatief ongerief

De CCD, en ook de DEC's, hebben bij meerdere projectaanvragen interne discussies over de classificatie van cumulatief ongerief. Bijvoorbeeld bij meerdere handelingen met afzonderlijk matig ongerief voor het proefdier of bij langdurig matig ongerief. Wanneer wordt het totaal van het ongerief door het dier als ernstig geclassificeerd? De CCD heeft in 2018 bij het NCad advies gevraagd

om tot een meer eenduidige manier van omgaan met cumulatief ongerief te komen, zodat het ongerief voor de dieren zo accuraat mogelijk wordt ingeschat en wordt meegenomen in de afweging voor de vergunningverlening. In 2019 heeft de CCD een bijeenkomst met DEC's georganiseerd over dit onderwerp. In 2020 zal dit onderwerp worden uitgediept.

4. Vergunningen

In 2019 zijn er in totaal 220 nieuwe projectvergunningen aangevraagd. Een deel van de werkvoorraad van eind 2018, 40 aanvragen, is begin 2019 behandeld. Ook eind 2019 zijn er aanvragen over de jaargrens naar 2020 gegaan; dat betreft 54 stuks. In totaal zijn er in 2019 een totaal van 206 projectvergunningen beschikbaar. Daarvan zijn er uiteindelijk 197 vergund. De CCD heeft in 2019 negen aanvragen afgewezen.

De redenen voor afwijzing waren:

- Te brede doelstelling, onduidelijk wat de te verwachten opbrengsten zijn.
- Alternatief mogelijk; belang van het project, de achtergrond van het project en de status van het onderzoeksveld zijn niet voldoende beschreven; proefopzet voldoet niet om de doelstelling te behalen.
- Maatschappelijk belang wordt niet beschreven, er is geen directe en reële relatie tussen het directe en uiteindelijke doel; onvoldoende samenhang; strategie is onduidelijk.
- Strategie onduidelijk.
- Alternatief mogelijk; onvoldoende wetenschappelijke motivering om wilde dieren te gebruiken.
- Belang onvoldoende duidelijk; translatie onzeker; alternatief aanwezig.
- Belang weegt niet op tegen ongerief; strategie onduidelijk.
- Alternatief mogelijk; belang weegt niet op tegen ongerief.
- Strategie onduidelijk; te breed en te hoog abstractieniveau.

De minister heeft in 2019 geen beslissingen van de CCD vernietigd.

Er zijn 333 meldingen binnengekomen van aanpassingen in een project waarvoor een vergunning is verleend. Dit zijn aanpassingen die geen negatieve gevolgen hebben voor het dierenwelzijn. Daarnaast zijn er 60 wijzigingsverzoeken op een projectvergunning gedaan welke mogelijk wel negatieve gevolgen hebben voor het dierenwelzijn, door een wijziging in het aantal dieren, het diertype of de diersoort. Voor deze wijzigingsverzoeken is een advies aan een DEC gevraagd. Bij 41 vergunningen is sprake van beoordeling achteraf. Een beoordeling achteraf wordt uitgevoerd bij projecten met ernstig ongerief of waarbij ernstig ongerief volgens de CCD niet uitgesloten kan worden.

De doelstelling om 95% tijdig af te handelen is in 2019 flink onder druk komen te staan en is over het hele jaar uitgekomen op 65%. Dat is een daling vergeleken met eerdere jaren, en is deels te verklaren door de toegenomen complexiteit van aanvragen. De afhandeltijd is onder de aandacht van de CCD en de DEC's. De vraag rijst in hoeverre de maximale behandeltermijn van 40 dagen voor de behandeling door zowel de DEC als de CCD realistisch is.

Kwaliteit DEC-adviezen toegenomen

Bij elk besluit geeft de CCD tegenwoordig ook een terugkoppeling aan de betreffende DEC, dit draagt bij aan verdere kwaliteitsverbetering van de adviezen en daarmee de besluitvorming van de CCD. De CCD is verheugd dat de kwaliteit van de DEC-adviezen de afgelopen jaren steeds verder is toegenomen.

Aanvragen projectvergunning	2018	2019
Aanvragen ingediend	348**	220*
Teruggetrokken	4	3
Vergund	408	197
Beoordeling achteraf	82	41
Afgewezen	6	9
Meldingen	306	333
Wijzigingsverzoeken	51	60

* 54 vergunningen zijn wel in 2019 aangevraagd, maar het besluit over het al dan niet vergunnen daarvan wordt genomen in 2020.

** 40 vergunningen zijn wel in 2018 aangevraagd, maar het besluit over het al dan niet vergunnen daarvan is genomen in 2019.

4.1 Aantal dieren.

De CCD verleent vergunningen voor het uitvoeren van dierproeven. De projectvergunningen hebben bijna allemaal een looptijd van vijf jaar. De aantallen dieren in de vergunning mogen niet zonder toestemming van CCD overschreden worden. Het daadwerkelijk aantal dieren dat gebruikt wordt in dierproeven ligt meestal een stuk lager, bijvoorbeeld doordat (onderdelen van) proeven niet worden uitgevoerd door het hanteren van go/no go momenten, die al in de projectvergunningen zijn beschreven. De daadwerkelijk gebruikte dieren aantallen komen in de jaarlijkse NVWA rapportage Zo Doende tot uitdrukking.

In de volgende tabel zijn de maximale aantallen dieren per diersoort opgenomen, waarvoor in 2019 een vergunning is afgegeven. Dat aantal ligt een stuk lager dan in 2018.

Maximaal aantal dieren vergund in project voor een looptijd van vijf jaar	2018	2019
Muizen	1.231.385	444.603
Kippen	164.913	140.639
Vissen	120.281	116.123
Zoogdieren	6.850	1.300
Ratten	130.744	49.824
Cavia's	5.942	0
Varkens	10.549	14.333
Runderen	11.515	1.439
Schapen	2.152	20.846
Geiten	1.655	324
Amfibieën	1.500	2.210
Kikkers	16	0
Paarden	3.630	1.944
Huishoenders	0	0
Vogels	59.050	9.702
Fretten	2.986	1.496
Konijnen	5.908	2.142
Goudhamsters	3.244	0
Knaagdieren	19.950	7.830
Kwartels	25	0
Zebravissen	426.766	89.987
Honden	1.404	0
Katten	1.224	0
Klauwkikkers	125	0
Reptielen	6.884	2.000
Gerbils	0	360
Resusapen	349	130
Klauwaapjes	182	0
Java apen	40	50
Apen (Resus of Java)*	44	0
Roofdieren	3300	0
Totaal	2.222.613	907.282

* Keuze voor soort (Resus of Java) wordt gemaakt tijdens onderzoekstraject.

4.2 Niet-technische samenvatting

Van elke aanvraag voor een projectvergunning dient ook een Nederlandstalige niet-technische samenvatting (NTS) van het project te worden ingediend, dat is wettelijk bepaald in de dierproevenregeling. De niet-technische samenvatting is een publiekssamenvatting van het project, dusdanig geschreven dat een geïnteresseerde burger deze ook begrijpt. Deze niet-technische samenvattingen worden na vergunningverlening op de website van de CCD geplaatst. In de NTS wordt ook de doelstelling van het onderzoek genoemd. Deze doelstellingen zijn onderverdeeld in een aantal doelcategorieën, zoals beschreven in de Wod. Elk project kan onder meerdere doelcategorieën vallen.

Gepubliceerde NTS-en	2019
Fundamenteel onderzoek	143
Translationeel of toegepast onderzoek	128
Wettelijk vereist onderzoek of routinematige productie	12
Onderzoek ter bescherming van milieu, gezondheid, mens of dier	5
Onderzoek behoud diersoort	5
Hoger onderwijs of opleiding	3
Forensisch onderzoek	0
Instandhouding kolonies genetisch gemodificeerde dieren	0

5. Juridische Zaken

Bezwaar- en beroepsprocedures tegen besluiten op projectaanvragen in het kader van de Wet op de dierproeven worden behandeld door de CCD-juristen. Hiernaast hebben de juristen ook een adviserende rol. Ook zijn zij verantwoordelijk voor de afhandeling van verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob-verzoeken) en de eventueel daaruit voortvloeiende bezwaar- en beroepsprocedures. Daarnaast zijn zij verantwoordelijk voor de afhandeling van AVG-verzoeken en de afhandeling van klachten.

Wet openbaarheid van bestuur

De Wet openbaarheid van bestuur (Wob) regelt het recht op informatie van de overheid. Overheidsinformatie is altijd openbaar, tenzij de Wob of andere wetgeving bepaalt dat de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken.

In de jaren 2016 en 2017 heeft de CCD veelvuldig Wob-verzoeken ontvangen van eenzelfde Wob-verzoeker. Hierbij was de CCD alert op signalen van misbruik van recht bij het indienen van Wob-verzoeken en het voeren van daaropvolgende procedures. Naar aanleiding van dergelijke signalen zijn in 2018 de verschillende, veelal uit jurisprudentie afkomstige, aspecten van misbruik van recht onderzocht. Begin 2019 heeft de CCD naar aanleiding van talrijke Wob-verzoeken (en bezwaar- en beroepsschriften) van dezelfde indiener geoordeeld dat er sprake is van misbruik van recht. Ook in twee beroepszaken, heeft de CCD zich op het standpunt gesteld dat verzoeker misbruik maakt van recht (door middel van een herzieningsbesluit). Hiermee zijn alle nog openstaande Wob-verzoeken (twee), bezwaarschriften (negenentwintig) en beroepsschriften (twee) van dezelfde Wob-verzoeker afgehandeld. De Wob-verzoeker heeft vervolgens geen rechtsmiddel ingesteld tegen de beslissing, verzoeker heeft zich met andere woorden niet tegen het oordeel 'misbruik van recht' geweed. Het is de eerste keer dat misbruik van recht bij de CCD heeft geleid tot het niet openbaar maken van stukken.

De CCD ontving aanzienlijk minder Wob-verzoeken in 2019 dan in de voorgaande jaren, namelijk vijf Wob-verzoeken. Deze verzoeken hadden betrekking op door de CCD verleende vergunningen voor het verrichten van dierproeven.

De CCD bereidt zich voor op de naderende komst van de Wet open overheid (de Woo). In het voorjaar van 2020 organiseert het ministerie van LNV in samenwerking met de CCD een bijeenkomst over het belang van openbaarheid van informatie. Hiervoor worden de instellingsvergunninghouders voor dierproeven en de Dierexperimentencommissies uitgenodigd.

Bezwaarschriften

In 2018 heeft de CCD een aanzienlijk aantal bezwaarschriften ontvangen namelijk eenenveertig. Hiervan hadden negenentwintig bezwaarschriften betrekking op Wob-besluiten van dezelfde Wob-verzoeker. Na de beslissing misbruik van recht, is het aantal Wob-verzoeken en -besluiten en daarmee ook het aantal bezwaren die vaak worden ingediend tegen de Wob-besluiten fors afgenomen.

Tegen twee Wob-besluiten uit 2019 is bezwaar ingesteld. Van de overige acht ingediende bezwaarschriften in 2019 tegen al dan niet verleende vergunningen is één bezwaarschrift na een informeel traject ingetrokken. In vier gevallen is het formele bezwaartraject doorlopen en zijn de bezwaren binnen de wettelijke termijnen afgehandeld. Twee bezwaren zijn nog in behandeling en in één zaak heeft de aanvrager verzocht om de bezwaarprocedure om te zetten in een beroepsprocedure. Hiermee is de CCD akkoord gegaan.

Beroepszaken

In 2018 heeft de CCD – via de rechtbank – drie beroepen ontvangen. Deze beroepen hebben allen betrekking op de Wob. In twee van deze beroepszaken, heeft de CCD zich in 2019 middels een herzieningsbesluit op het standpunt gesteld dat verzoeker misbruik maakt van recht. Eén beroepszaak loopt nog. In 2019 heeft de CCD – via de rechtbank – twee beroepen ontvangen. Eén zaak betreft de Wob en één zaak betreft een vergunningszaak. Deze zaken lopen allebei nog.

In één hoger beroepszaak ingesteld door de CCD is er uitspraak gedaan over te openbaren documenten in het kader van de Wob. De CCD heeft de zaak gewonnen. Uit de uitspraak van de Raad van State volgt dat de CCD de naar de vergunninghouder en de DEC herleidbare informatie terecht heeft geweigerd, zowel in de documenten die onder het Wob-verzoek vallen als in de ingediende zienswijzen.

Klachten en AVG-verzoeken

In het kader van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) heeft eenieder het recht om over de wijze waarop de CCD heeft gehandeld een klacht in te dienen. De uitwerking hiervan is vastgelegd in een Klachtenreglement. In 2019 ontving de CCD twee klachten. Ten opzichte van het jaar ervoor (acht klachten) is dit een afname. De klachten zijn deels gegrond en deels ongegrond verklaard. In 2019 zijn er geen klachten over de CCD bij de Nationale Ombudsman ingediend.

De Algemene Verordening Gegevens bescherming (hierna: AVG) stelt de rechten van de betrokkene centraal. In dit kader is het mogelijk aan een organisatie te vragen om de eigen gegevens in te zien. Eind 2019 heeft de CCD haar eerste AVG-verzoek (inzage-verzoek) ontvangen. Deze procedure loopt nog.

6. Communicatie

Transparantie is het uitgangspunt bij de activiteiten van de CCD. De focus van de communicatie richt zich met name op het professionele veld (vergunninghoudende instellingen, DEC's, IvD's). Het doel is om duidelijkheid te geven over:

- het streven van de CCD naar een transparante en zorgvuldige vergunningverlening met focus op (verbeteren) dierenwelzijn.
- de positie en rol van de CCD
- de geldende wet- en regelgeving
- hoe het proces van vergunningverlening verloopt (eisen, procedures, formulieren et cetera)
- de dilemma's bij de beoordeling van projectaanvragen.

Website

De website www.centralecommissiedierproeven.nl speelt een centrale rol in de communicatie. Daar is informatie te vinden over onder meer het proces van de vergunningverlening, de aanvraagformulieren voor vergunning, informatie over wet- en regelgeving en de 3 V's (Vervangen, Verminderen en Verfijnen). Voor geïnteresseerden zijn NTS-en van alle verleende vergunningen op de website te vinden. Komend jaar wordt de zoekfunctionaliteit van de website verbeterd.

Centrale Commissie Dierproeven

Centrale Commissie Dierproeven > Onderwerpen > Doel NTS

- > Fundamenteel onderzoek
- > Translationeel of toegepast onderzoek
- > Wettelijk vereist onderzoek of routinematige productie
- > Onderzoek ter bescherming milieu, gezondheid mens of dier
- > Onderzoek behoud diersoort
- > Hoger onderwijs of opleiding
- > Forensisch onderzoek
- > Instandhouding kolonies genetisch gemodificeerde dieren

Van elk door de CCD goedgekeurde projectvergunning wordt een zogeheten niet-technische samenvatting gemaakt: een publiekssamenvatting. Dit is wettelijk verplicht. Deze samenvattingen vindt u op deze pagina.

Het doel van een publiekssamenvatting is om het publiek te informeren over projecten waarvoor een vergunning is verleend. In deze samenvattingen vindt u onder meer informatie over het project, maar ook een inschatting van het aantal dieren dat voor het onderzoek nodig is.

7. Financiën

Onderstaand vindt u de tarieven van vergunningsaanvragen van de CCD in 2019. De tarieven zijn gebaseerd op de voor 2018 ingediende begroting. In december 2018 zijn deze tarieven gepubliceerd in de Staatscourant.

De tarieven voor 2019 waren voor een vergunningaanvraag op projectniveau:

- bij één bijlage dierproeven: € 1.350,-
- voor een eenvoudige dierproef met één bijlage dierproeven geldt het bedrag van € 859,-
- bij twee bijlagen dierproeven: € 1.615,-
- bij drie bijlagen dierproeven: € 1.885,-
- bij meer bijlagen dierproeven: voorgaand tarief verhoogd met € 150,- per extra bijlage dierproeven

- Wijzigingsverzoek gericht op één bijlage dierproeven: € 859,-
- Wijzigingsverzoek gericht op meerdere bijlagen dierproeven binnen een project: € 1.350,-

Realisatie

De realisatie wordt in onderstaande tabel gegeven en verder toegelicht.

Tabel Verdeling kosten/ inkomsten

	Retribueerbaar 2018	Niet-retribueerbaar 2018	Retribueerbaar 2019	Niet-retribueerbaar 2019
FTE	5,5	8	4,4	4,9
Kosten werknemers	€ 745.058	€ 1.141.692	€ 649.631	€ 743.100
Overige kosten	€ 79.255	€ 28.9421	€ 74.933	€ 233.068
Totaal kosten	€ 824.313	€ 1.431.113	€ 724.624	€ 976.168
Inkomsten uit leges	€ 611.720	-	€ 391.400	
Inkomsten uit extra bijdrage EZ	€ 212.593	€ 1.431.113	€ 349.624	€ 976.168
Totaal inkomsten	€ 824.313	€ 1.431.113	€ 724.624	€ 976.168

Toelichting op kostenontwikkeling

Het aanvragen voor vergunningen en wijzigingen was in 2019 met respectievelijk 219 en 44 aanmerkelijk lager dan in voorgaande jaren en ook lager dan verwacht. De prognose voor 2019 was 360 aanvragen en 100 wijzigingen. Dit verschil lijkt zich enerzijds te verklaren doordat aanvragen steeds complexer en omvangrijker worden; anderzijds lijkt over de afgelopen vijf jaar een 'golfbeweging' te ontwaren in het aantal aanvragen per jaar, waarbij het aantal aanvragen in 2019 na een piek in 2017 weer op ongeveer hetzelfde niveau als 2015 is beland. Aangezien de meeste aanvragen een looptijd van vijf jaar hebben, is te verwachten dat de golfbeweging zich de komende vijf jaar zal herhalen, al zal dat waarschijnlijk in iets afgevlakte vorm zijn, doordat niet alle vergunningen een looptijd van vijf jaar hebben.

In 2019 kwamen 333 meldingen over lopende projectvergunningen binnen bij de CCD, wat nog iets meer is dan in 2018 en flink hoger dan in de jaren daarvoor. De verklaring hiervoor is dat er de afgelopen jaren telkens meer 'lopende' vergunningen zijn, waarop meldingen en wijzigingen ingediend kunnen worden. Dit zal de komende twee jaar naar verwachting wel stabiliseren rond de huidige aantallen.

Door het lagere aantal nieuwe aanvragen en wijzigingen, zijn ook minder leges ontvangen dan begroot en aanmerkelijk minder dan

in 2018. Fluctuaties in de aantallen vergunningaanvragen per jaar kunnen echter niet direct vertaald worden in de kosten die gemaakt worden voor de beoordeling. Het grootste deel van de CCD begroting bestaat namelijk uit vaste kosten en verplichtingen. Desondanks is in 2019 gestuurd op verlaging van de kosten, bijvoorbeeld door het uitstellen van investeringen in ICT naar 2020 en een efficiëncyslag op de personele inzet.

De personele kosten vormen veruit de grootste kostenpost. Er is in totaal 9,3 FTE aan arbeid verricht, waarbij 4,4 FTE als retribueerbaar geclassificeerd kan worden. De overige niet-retribueerbare kosten bestaan vooral uit de vergoedingen voor de commissieleden. De totale niet-retribueerbare kosten zijn ten opzichte van 2018 met ongeveer een ton gedaald. Deze kosten zijn slechts ten dele gecompenseerd door de inkomsten uit leges. Voor het verschil tussen de inkomsten uit leges en de retribueerbare kosten wordt een beroep gedaan op de garantstelling van het ministerie van LNV.

In de niet-retribueerbare kosten is een flinke daling van de personele inzet te zien van 8,0 in 2018 naar 4,9 in 2019. Dit verschil zit met name in de juridische inzet voor de Wet openbaarheid bestuur (Wob). In de jaren 2016 tot en met 2018 heeft de CCD veel werk gehad aan één Wob-verzoeker. Op 1 februari 2019 is door de CCD beslist dat er voldoende aanwijzingen zijn voor misbruik van

recht. De Wob-verzoeker heeft zich bij deze beslissing neergelegd en hiermee zijn 29 bezwaren aangaande eerdere Wob-besluiten in één keer afgehandeld. Verder zijn er in 2019 5 nieuwe WOB-verzoeken van andere aanvragers in behandeling genomen. De kosten voor ICT zijn in 2019 licht gedaald t.o.v. 2018 door lagere beheerskosten, dit is terug te zien in de niet-retribueerbare overige kosten.

Vergoedingen

Tabel vergoedingen aan Commissieleden CCD

Commissieleden	Vergoeding	Declaraties
Marcel ter Veld	€ 11.697,48	€ 420,32
Bas Blaauboer	€ 11.697,48	€ 81,60
Flip Klatter	€ 11.697,48	
Elsbeth Stassen	€ 11.697,48	
Ludo Hellebrekers	€ 25.507,74	
Totaal	€ 72.297,66	€ 501,92

Ondersteunend bureau (OBDA)

De CCD wordt ondersteund door een secretariaat, het zogeheten ondersteunend bureau dierproeven en alternatieven (OBDA). De medewerkers zijn door de minister van LNV beschikbaar gesteld en hebben een aanstelling bij de Rijksdienst voor Onderneming Nederland (RVO). Het ondersteunend bureau bestaat uit een multidisciplinair team met hoog gekwalificeerde medewerkers die veelal een achtergrond hebben in life sciences. De medewerkers opereren onder het gezag van de CCD. RVO zorgt voor ondersteunende diensten voor de CCD op het gebied van huisvesting, financiën, ICT, juridische zaken en communicatie. Door RVO wordt jaarlijks een offerte uitgebracht aan de CCD over de te verrichten diensten.

8. Doorkijk naar 2020

Een aantal vergunningen zijn afgegeven met een voorwaarde van beoordeling achteraf. Dit betreft met name onderzoek waarbij niet-humane primaten worden ingezet, en onderzoek waarbij op voorhand ernstig ongerief wordt verwacht of niet kan worden uitgesloten. Gezien de maximale looptijd van projecten (5 jaar) worden in 2020 meerdere projecten verwacht waarvoor de CCD een beoordeling achteraf zal uitvoeren. De CCD zal, nadat een groter aantal beoordelingen achteraf zijn verwerkt, bekijken wat de opbrengst is van deze beoordelingen achteraf en hierover communiceren met het veld. De CCD blijft tevens de trends in politiek en maatschappij volgen als

kompas voor het tijdig agenderen van mogelijke ethisch dilemma's inzake het beleid van vergunningverlening. Vanuit de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen zal de CCD worden geëvalueerd, waarbij zal worden gekeken naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het functioneren van het zelfstandig bestuursorgaan. Verschillende stakeholders zullen hiervoor worden benaderd, zoals onderzoekers, Instanties voor Dierenwelzijn (IvD's), instellingsvergunninghouders, gebruikersplatform en de Dierexperimentencommissies (DEC's). Een onderdeel van deze evaluatie zal een klanttevredenheidsonderzoek zijn, zoals ook uitgevoerd in 2017.

Dit is een publicatie van de
Centrale Commissie Dierproeven (CCD)
Postbus 93118
2509 AC Den Haag
T 0900 280 00 28
E info@zbo-ccd.nl
www.centralecommissiedierproeven.nl
[@ZBOCCD](https://twitter.com/ZBOCCD)

Publicatiedatum: maart 2020

De CCD is het centrale orgaan dat als enige bevoegd is om vergunningen voor het verrichten van dierproeven te verlenen. De CCD verleent alleen vergunningen als er echt geen andere onderzoeksmethoden zijn om de wetenschappelijke vraag te beantwoorden en als het nut en de noodzaak van het onderzoek voldoende opwegen tegen het ongerief van het dier.